

A TANULÓI KÖZVÉLEMÉNY POLITIKAI
ORIENTÁLÓ SZEREPE

Szocialista társadalmi viszonyaink között a nevelés kiemelt feladata a fiatalok világnézeti, politikai, erkölcsi edzése, felkészítésük társadalmi, gazdasági körülményeink megértésére, reális értékelésére és az érdekében való aktív cselekvésre. E feladat megoldásában jelentős segítőtárs lehet a helyesen formált politikai közvélemény. Ahhoz azonban, hogy e közvélemény erejét nevelési céljainak szolgálatába állíthassuk, szükséges, hogy összetevőit, jellemző, vonásait tanulmányozzuk. Ebből következően tudjuk hatását is körültekintően elemezni. A közvélemény alakítása, formálása vizsgálataink során alapvetően mint pedagógiai probléma vetődött fel. Szociológiai, pszichológiai állományát csak elővételeztük, és néhány kérdés kiemelésével vizsgálatokat végeztünk az eszmei-politikai, erkölcsi szférában. E közelítésmód pedig a fogalom sokoldalúbb tisztázásához több adalékot nem nyújtott. Úgy vélem, hogy az eszmei-politikai közvélemény tartalmát a maga gazdagságában, sokszínűségében feltárni csak a nevelés folyamatában megvalósított sokszori és ismételt „tettenéréssel” lehet, mivel a pozitív közvélemény kialakítása, formálása a nevelőmunka egészének egységes folyamatában történik, szorosan egybefonódva a gyakorlattal, a mindennapi tanulói tevékenységgel. A kutatás továbbfejlesztését ezért különösen *a regulációs funkció, az egyes tanulók és a közvélemény hatékonysága* tekintetében tartjuk kívánatosnak.

Tanulmányunkban a nevelés céljából, a közösségi életviszonyokból, valamint a tanulói tevékenységkörök és cselekedetek elemzéséből kiindulva a közvélemény néhány fontosabb tartalmi jegyét körvonalazzuk, mindezek alapján pedig e pedagógiai kategória szerepét vizsgáljuk a közösség és az egyén eszmei-politikai tudatának, cselekvőkészségének fejlesztésében.

Nevelésünk *célja* szocialista személyiségek formálása a jól szervezett közösségi élet mindennapos gyakorlatában. Olyan fiatalok nevelése, akik önálló ítélőképességgel, véleménnyel rendelkeznek, akik a társadalom előrehaladását személyes ügyüknek is tekintik, azért felelősséget vállalnak. E célt megközelíteni csak a közösségi és az egyéni érdekeket összhangban tükröző követelményekkel és az azoknak megfelelő eszközökkel tudjuk. E folyamatban arra törekszünk, hogy a fiatalok ne csak a követelmények passzív elfogadói, mechanikus teljesítői legyenek, hanem értsék is meg azok szükségességét, felelősséggel vállalják teljesítésüket, küzdjenek sikeres megvalósításukért. Az így tudatosított követelmények végrehajtásában az adminisztratív eszközöket egyre inkább a cél irányába közvetlenebbül ható, a tanulói meggyőződés erősítését, az állásfoglalásra készítést szolgáló tevékenységi formák váltják fel, melyek között különös jelentőséggel bír *a közvélemény mint az egyik leghatékonyabb nevelési eszköz*. A cél elérése, a személyiség mindenoldalú kiteljesedése, gazdagsága azonban közösségi, társa-

dalmi kapcsolataink sokoldalúságától függ, e valósághoz fűződő sokrétű kapcsolatain alapul, s ezekben realizálódnak. Ebből következően kollégiumi közösségeink is csak akkor tölthetik be sikerrel pedagógiai funkciójukat, ha a tanulókat fogékonnyá nevelik a közösség, a társadalom mélyebb összefüggései, érdekei, a jogok és kötelességek komplexebb megértése iránt. Keretet adnak ahhoz, hogy a tanulók megértsék a nagyobb organizmus, a társadalom szerkezetét, működését, szélesebb síkon lássák az életviszonyokat, gyakorolhassák a különböző korúak, műveltség szintűek együttműködését. E jelentős feladat megoldásához mind az iskolák, mind a kollégiumok munkájában komoly figyelmet érdemel a társadalmi hatások, információk feldolgozása, értelmezése. Ezért is növelni kell a pedagógusok felvilágosító, eligazító szerepét, valamint a tanulók azon köreinek számát, ahol megbeszélhetnek, megvitathatnak, tovább építhetnek egy-egy értesülést, problémát, ahol a saját tevékenységi körükön belül értelmezhetnek társadalmi feladatokat, eszméket, célkitűzéseket. Fontos, hogy a nevelési folyamatban a tanulót mindig értő és érző teljes embernek tekintsük, akiben pedagógiai lépéseink sok fajta visszhangot keltenek. Csakis az ilyen felfogás juttat el bennünket ahhoz a következtetéshez, hogy a személyiségfejlődés végső rugóit nem a rajta kívül álló tényezőkben, hanem magának a tanulónak a tevékenységi módjaiban keressük.

A jól szervezett közösség tagjait azonos cél, cselekvés és fegyelem egyesíti. Ennek kialakulása során az érdeklődés középpontjába az egyén és a közösség, a közösség és a társadalom viszonya kerül. Ebben az összefüggésben lesz a közösség fejlődésének eszmei-politikai, erkölcsi hajtóereje a közvélemény, amely a maradi, az elavult, a visszahúzó ellen, az előremutatóért folyó küzdelemre mozgósít. A pozitív közvélemény segíti a tanulókat abban, hogy túllépjenek a közvetlen, egyéni érdekeik szféráján, s ily módon alakuljon bennük a társadalmi érdek tudata és a közösségi magatartás normája. Lényeges, hogy a közvélemény révén a tanulók értsék meg a közösségi törekvéseket, ne érezzék azokat külsőlegeseknek, feleslegeseknek, idegeneknek. Ehhez pedig a közös és az egyéni élet egészséges, dialektikus harmóniáját szükséges megteremteni, ahol az egyén boldogulását egyúttal közösségének is a legnagyobb hasznára keresi.

Oktató-nevelő intézményeink is, miközben minden tevékenység- és viszonyrendszerüket a nevelés céljának megvalósítására mozgósítják, a társadalom igényének tesznek vagy akarnak eleget tenni. Olyan életkörülmények megteremtésére törekednek, amelyek számolnak a társadalmi fejlődés tendenciáival. Az egészséges közvélemény kibontakoztatásához is ezáltal biztosíthatják a legjobb feltételeket.

A szocialista nevelésnek az előbbieken vázolt célját a befolyásos és mindenoldalúan tevékeny, tartalmas életet élő közösségek formáiban, a *közösségi életviszonyok és életforma* bázisán közelíthetjük meg. Közösségeink céltudatos, célratorító tevékenység- és viszonyrendszerrel jelentenek, melyben a tanulóknak funkcióik vannak, feladatokat látnak el, s így a saját tevékenységükkel alkotják és tovább alakítják önmagukat. Mindez kétoldalú felelősség kialakulását segíti: egyrészt a társadalom, a közösség felelősségét az egyénért, másrészt az egyén felelősségét a közösségért, a társadalomért. Miként a közösség létrehozását és fejlesztését nem az egyéntől, az egyén fejlődési szükségleteitől független vagy azok feletti absztrakt érdekek követelik, úgy a közvélemény születése, fejlesztése is társadalmi, közösségi érdek. Bontakozása, erősödése szervesen összefügg a közösség fejlődésével. Minél fejlettebb egy közösség, annál erőteljesebb, hatékonyabb a közvéleménye. A legfejlettebb közösségekben bontakozik ki teljes hatóereje, amikor a tanulóknak kialakul az a képesség, hogy mind a saját, mind a mások maga-

tartását a szocialista erkölcs normái és követelményei alapján vizsgálják, értékeljék. A helyes irányban fejlődő közvélemény vissza is hat a közösségre, segíti annak erősödését. Természetesen a közvélemény a közösség fejlődésének csak az egyik jelentős tényezője abban az együttesben, amelyben még a közösség rétegződésének dinamikája, a közösségi aktivitás mértéke, az aktív szilárdsága és számbeli nagysága, a közösség „egyenisége”, arculata is tekintélyes helyet kap.

A fentiekből következik, hogy *a közvélemény a közösségi nevelés eredményességének jelzője, értékmérője, ugyanakkor segíti, gazdagítja és hatékonyan formálja a folyamatot* azért, hogy nevelésünk célját egyre jobban megközelíthessük.

Említettük már, hogy pedagógiai közösségeink *feladat-, tevékenység- és viszonyrendszerének fejlettsége* fontos mutató. E rendszerben a tanulók feladatokat, funkciókat, szerepeket vállalnak, látnak el, több irányú kapcsolatot, viszonyt alakítanak ki egymással, a szűkebb és tágabb közösséggel, s eközben saját tevékenységükkel önmaguk és a közösség fejlődését is segítik. A feladatok összetettsége, irányultsága, a társadalmi funkciókkal való összhangja a közösség rendezettségének, állapotának is jelzője. E feladatok megoldása a személyiségek sokoldalú kibontakozását segíti, szellemi, testi fejlődésüket, egészségük megőrzését szolgálja. A tennivalók szervezett, összehangolt megoldása olyan tevékenységrendszert követel, amely a feladatsorok végrehajtásának koordinálását, a nevelés céljának való alárendelését, s egyben a feladatokhoz legcélszerűbb tevékenységi formák megtalálását szolgálja. A tevékenységek, cselekedetek közben a tanulók kapcsolatokat, viszonyokat teremtenek egymással, valamint a szűkebb és tágabb környezetükkel. E kapcsolatok optimális esetben a közösségi követelményeket, célokat, törekvéseket tükrözik. Ezért alkalmasak arra, hogy a fiatalok én- és közösségtudatát, eszmeiségét, erkölcsiségét alakítsák, formálják. A feladatok, tevékenységek, kapcsolatok a közösség erősödésével egyre szervezettebbé, végül társadalmi értékűvé válnak, de ugyanakkor az egyre bonyolultabb, magasabb értékű szerkezettel, rétegződéssel és önkormányzó képességgel rendelkező közösség létrejöttének feltételei is. Legmagasabb foka a közösség fejlődésének a társadalmi értékű, szocialista közösség, melyre az eszmeiség, a célratörés, az elvhűség, éleslátás a kérdések feltevésében és megoldásában, a gyors visszahatás, a bírálat és önbírálat, az egységes közvélemény, a sokoldalú érdeklődés, az aktivitás, az új állandó keresése, a folyamatos előrehaladás, az optimizmus és életöröm, a nehézségek legyőzni tudása, a személyiség minden oldalú fejlődésének szervezett biztosítása a jellemző.

Egy ifjúsági közösség fejlettségének legfontosabb ismérve *önkormányzó képessége*, fontos jelzője pedig az aktivisták számától és hatékonyságától függő rétegződése. E kettőre épül a közvélemény, amely szintén jelentős mutatója a közösség fejlettségének és jelenléte a közösség valamennyi tevékenységében megmutatkozik. Formálásának legjobb területei az elsődleges közösségek, melyeknek tagjai állandó baráti, ideológiai, munka- és életközösségben élnek.

A közösségek fejlődésének vázolt folyamata meghatározza a közvélemény születését, formálásának irányát is. A közvélemény segítségével fokozatosan alakulnak ki az egyén szocialista jellemzői a közösségi és egyéni vonások együtteseként, s így a nevelési célhoz való egyre közelebb jutást is jelzik.

A vázoltakból leszűrhetjük, hogy *a közvélemény születése, formálódása a közösség fejlődésével szerves egységben valósul meg. A közösség legfontosabb jellemzői, szerkezete, rétegződése, önkormányzó képessége egyben a közvélemény meghatározó jegyei is.*

A közvélemény kialakulása, fejlődése számos tényezőtől befolyásolt, szakaszos folyamat. Hangsúlyoztuk már, hogy a közvélemény-formálás háttérében mindig a közösség érdeke, az egyén és a közösség viszonya húzódik meg. A közösség célja és tevékenységének tartalma, a benne formálódó személyes kapcsolatok gazdagsága teremti azokat a feltételeket, viszonyokat, amelyek talaján az egészséges közvélemény kibontakozhat. Fejlődési folyamatát, amely közösségenként sajátos, egyedi, jelentősen befolyásolhatják a tárgyi és a személyi feltételek, a pedagógiai munka tudatossága, színvonala, korszerűsége, a közösségben ható mozgásvonalak, a tanulókkal való bánásmód stílusa, értékelésük módja, a fiúk és a lányok kapcsolata, a növendékek érintkezésének gyakorisága, a személyes vonzalmak és ellenszenvék sajátos játéka, a közöttük kialakuló tekintélyi rangsorok stb. A közvélemény kialakulásában, eredményes formálásában elengedhetetlenek a tanulói tevékenységet, cselekedeteket kísérő állásfoglalások, átélések, a meggyőződésből fakadó vélemény-nyilvánítások. A kollégiumi élet kisebb-nagyobb dolgainak a megbeszélése felelőssé teszi az egyént a közös dolgokért, amely felelősség a pozitív vélemény elfogadásának s támogatásának is az alapja. A közösségben a közösségért vállalt különböző megbízatások alkotó, cselekvő végrehajtása biztosítja a személyiség kiteljesedését, menti meg a gépies, átélés nélküli, terhes végrehajtástól. Tehát a közösség dolgairól való felelősség fejleszti a tanulók véleményalkotó képességét, értékítéletét. Természetesen csak akkor, ha a vélemény-nyilvánításhoz megfelelő légkör biztosított és senki sem hallgatja el véleményét. A véleménytelenségben megnyilvánuló közömbösség fékezője a közösség fejlődésének, egyben gátja a pozitív közvélemény kialakulásának, s mint ilyen közösséggellenes is.

A közvélemény egyöntetű, világosan fogalmazott követelményrendszer alapján fejlődik. Csakis e követelményrendszer egészével, nem pedig részeivel való azonosulás jelentheti a közvélemény átütő erejét. Következésképpen a közvélemény kialakulása és fejlődése is a maga mennyiségi és minőségi változásaival, a követelés szakaszos fejlődési útját követi.

A nevelői követelések időszakában alacsony az aktívák száma, jellemző a nevelői irányítás túlsúlya, az önkormányzó képesség hiánya vagy alacsony foka. A közösség tevékenysége e szakaszban eléggé szűk körű. A tanulói vélemények kis mértékben polarizáltak, egységes cselekvésre indító vélemények egyediek. A közvélemény csak a negatív, a normáltól eltérő eseteket jelzi, azokat is alkalmilag. *Az aktív követeléseinek* időszakában a közvélemény erősödik. A tevékenység- és viszonyrendszer bővülése az önkormányzóképeség fejlődését, az agitatív, meggyőző jellegű módszerek előtérbe kerülését, a felnőtt irányítás fokozatos közvetettebbé válását jelenti. A közvélemény, a magatartás legfőbb vonásait, az egyes tanulók állásfoglalását sokoldalúan befolyásolja, de jelentősek még a közvélemény hatását, kiteljesedését fékező külön, egyedi vélemények. *A közösségi követelések* szakaszában teljeseedik ki a közvélemény ereje, hatása, amely a sajátos közösségi arculat kibontakozását félmjelzi. A közösség egyéni jellege, eredetisége érvényesül. A közvéleményt teremtő, hordozó aktívák többsége kerülnek, s optimális körülmények között elérik — az adott életkorban lehetséges és indokolt — tevékenység- és viszonyrendszer legmagasabb fokát. Ebben a szakaszban már a közösség a helyes közvélemény hatására követel az egyéntől, amely követelés olyan differenciált kapcsolatrendszerben érvényesül, amit a fiatalok dolgoztak ki, sajátjuknak tekintenek és jól tájékozódnak abban: Következésképpen végrehajtásukért lendülettel, helyesen értelmezett köz- és egyéni érdekből, teljes cselekvési egységben tevékenykednek. A helyes közvéle-

mény, melyben a közösség érdeke nyilvánul meg, így ad biztos irányvonalat a fiataloknak a dolgok megítéléséhez, s alakítja az egyes tanulók aktív állásfoglalásának hatékonyságát.

A közvélemény megteremtése, eredményes fejlődése nem nélkülözheti a *pedagógusoknak* — a fejlődés adott fokához igazodó direkt vagy indirekt formában ható — *irányító, vezető szerepét*. Természetesen a munka jellege, stílusa is változik a fejlődéssel, egyre közvetetettebbé válik. Fő funkciója a minimális ellenőrzés mellett az értékelés, a segítség, a javaslatétel, a távlatok kidolgozása és a személyiségekkel való egyéni foglalkozás lesz. A fejlődés valamennyi szakaszában azonban kiemelt feladatuk az aktíva mennyiségi és minőségi fejlesztése, közvéleményteremtő, formáló, hordozó szerepük erősítése. E célból a tanulók számára kezdettől fogva a véleményalkotásra, az állásfoglalásra készítendő helyzetek, tevékenységi körök sokaságát szükséges teremteni. A különböző helyzetekben tanúsított állásfoglalásaik tartalmából, a társakra gyakorolt hatásuk mértékéből következtethetünk az elért eredmények megalapozottságára, a közvélemény erejére. A megtett utat a fiatalokkal együtt folyamatosan értékelni szükséges, időnként az eredményeket összefoglalni, elemezni, hogy a fejlődést folyamatában lássák, érezzék a küzdés értelmét, javaslatokat tehessenek a tovább lépésre. Mindezek mellett azonban a pedagógus a fejlődés szakaszainak folyamatos értékeléséről, a távlatok adásáról sohasem mondhat le.

A közvélemény bázisát a tanulói *tevékenységekörök és cselekedetek* képezik. Ismert tétele a pedagógiának, hogy a tanuló elsősorban saját tevékenységének, aktivitásának eredményeként fejlődik. A tevékenység fogalmába természetesen beleértjük az intellektuális- megismerő-, a közösségi-közéleti-, az esztétikai és a gyakorlati tevékenységet. A tanulók tevékenységük révén teremtenek sokrétű kapcsolatot a valósággal. Tevékenységükben, cselekedeteikben, megnyilatkozásaikban, magatartásmódjukban pedig szükségképpen jelen van a közvéleményre gyakorolt hatás, a közvélemény formálására, befolyásolására való törekvés mozzanata is. A közvélemény nyilvánul meg abban, hogy a fiatalok vizsgálják a kollégium élet- és munkarendjét, javaslatot tesznek a további tennivalókra; értékelik a megbízásokat ellátó tanulókat, viszonyukat egymáshoz és a közösséghez, valamint a felnőttekhez; mérlegelik a tanulói teljesítményeket (dícsérnek, jutalmaznak, elmarasztalnak); bátran kiállnak a közösség érdekeiért, ebben mindig szem előtt tartva az egyén és a közösség viszonyát.

E tevékenységi körök szervezésénél a következő elvek betartása a közvélemény formálásának kulcskérdése: a kollégium élet- és munkarendjének céltudatos szervezésébe, annak minden fázisába vonjuk be a fiatalokat, értessük meg velük annak szükségességét; adjunk számukra konkrét hatásköröket; ruházzuk fel őket igazi felelősséggel; az adott keretek között juttassuk őket közéleti tapasztalatokhoz; tegyük lehetővé számukra az erkölcsi normák gyakorlását; építsünk kezdeményező készségükre, aktivitásukra; fejlesszük öntevékenységüket. — Az ilyen elveken és gyakorlaton nyugvó közvélemény egyre magasabb eszmei, erkölcsi szintre emeli a közösséget, s egyúttal az egyének vonatkozási (referencia) bázisává is válik. Ilyen értelemben a közvélemény a nevelés minden területére kiterjedő egyéni, csoport és a közösségi vélemények szintéziseként jelentkezik, amelyben a nevelés célját leginkább megközelítő közösségi „hangszerelesű” vélemények dominálnak. Az eszmei-politikai meggyőződésre, a szilárd állásfoglalásra épülő közvélemény mind a közösségi, mind az egyéni magatartás, cselekvés motívumait alakítja, formálja, segít a sok irányú kapcsolatok kialakításában. Világnézetet, eszmeiséget, erkölcsiséget formáló, fejlesztő szerepe első-

sorban közösségi vonatkozásban jelentős, de az így erősített *közösségi követelmények az egyénekben integrálódnak, határozott irányulásukkal segítik a tanulók beállítódását, szilárdítják eszmei-politikai, erkölcsi magatartásukat.*

A *közvélemény rendező, „szabályozó”, „fegyelmező” szerepet* tölt be a nevelésben. Akár pozitív, akár céljainkkal ellentétes előjelű, mindenképpen figyelmeztetőül szolgál a tevékenységek, cselekedetek megítélésében. A szocialista nevelés céljából következő feladatunk az olyan *pozitív irányú közvélemény* teremtése, amely fejleszti a tanulók ellenálló erejét, szilárdítja jellemüket, erősíti akaraterejüket, képessé teszi őket arra, hogy személyes magatartásuk normáit is a társadalmi követelményekhez igazítsák. Az ilyen közvélemény a felnőttek és a tanulók együttes közösségére építve — a tanulói aktivitás, öntevékenység nagy fokú érvényesülése alapján — a tennivalók megoldásának újszerűségét, a lehetőségek gazdagságát, variációját biztosíthatja. A pozitív, egészséges közvéleményt az új távlatokért való harc, törekvés, aktív célratörés, egészséges türelmetlenség jellemzi.

Miben nyilvánul meg a pozitív közvélemény ereje, segítsége? — A közvélemény segítségével tud a közösség higgadtan és megfontoltan tevékenykedni az előrehaladás érdekében. Segítségével az iskola, a kollégium mindennapi életének problémái közüggé válnak. — Segítheti a tanulókat abban, hogy cselekedeteiket perspektivikusan is lássák, a célt az akciók, cselekedeteik értelmét pedig vállalkozásaik elé helyezték. — Csakis az ilyen közvéleménnyel lehet leszerelni a megszokás, az utasításra várás, a felelősség-elhárítás különféle, a továbbfejlődést gátló megjelenési formáit. — Csak az erős, pozitív közvélemény képes önmagát újratermelni, szféráját újabb motívumokkal gazdagítani, túlnőni a korábbi álláspontokat. — A pozitív közvélemény erkölcsi ellenállóerőt kölcsönöz a fiataloknak minden, az eszmei-politikai, pedagógiai törekvéseinkkel ellentétes hatással szemben.

A *negatív irányú közvélemény* ellentétes az egyén, a közösség érdekeivel, ellentmond a társadalmi követelményeket képviselő pedagógusok véleményének. Az ilyen közvélemény akkor érvényesülhet, ha a nevelési folyamat szervezői szem elől tévesztik a fiatalok erkölcsi, politikai megedzésének folyamatos feladatát, ha nem tudnak belső ellenállást és kritikai állásfoglalást kialakítani bennük a negatív jelenségekkel szemben. Ilyen helyzetnek lehet a következménye, hogy a fiatalok tevékenysége nem céljainknak megfelelő, sőt a közösségben tőlünk idegen eszmei hatások hirdetői is hangadókká válhatnak.

A *közvélemény tehát társadalmi értékű követelményeket, magatartási motívumokat, erkölcsi, politikai normákat, orientációkat, beállítódásokat integráló közösségi fellemlő, amely a feladat-, tevékenység- és viszonyrendszer egészséges arányait alakítja ki, egyben a közösségi és az egyéni cselekedetek indítékainak is meghatározója, az eredményesség elbírálásának alapja, az egyén és a közösség érdekeinek egyeztetésében vonatkozási alap.* Fegyelmező szerepe alapvetően a társadalom — közösség — személyiség relációban, a három dialektikus egységének, kölcsönhatásának érvényesülésében jelentős. E tekintetben a túlhajtások fékezője, a pozitív cselekedetek terjesztője, a közösségellenes akciók akadályozója, a közösségi és egyéni jutalmazások, elmarasztalások közvetítője.

Az eddig elmondottakból, a fogalom teljes meghatározásának igénye nélkül, körvonalazhatjuk a közvélemény legjellemzőbb tartalmi jegyeit, vonásait. A *közvélemény tehát a szocialista személyiségformálást megvalósító közösségi nevelési folyamat fokmérője, eszköze s egyidejűleg formáló tényezője. Függs a közösség feladat-, tevékenység- és viszonyrendszere alapján kialakuló szerkezetétől, rétegződésétől*

és önkormányzó képességétől. Elsősorban elvi, világnézeti, politikai, erkölcsi vonatkozási bázis, de egyben követelményeket, motívumokat, orientációkat integráló közösségi jellemző. Különösen jelentős a rendező, „szabályozó” és „fegyelmező” szerepe.

A pozitív közvélemény formálása a nevelőmunka egészének egységes folyamatában történik. *Szorosan egybefonódik a gyakorlattal, a mindennapi tanulói tevékenységgel. A közvélemény befolyásolja, polarizálja az egyének álláspontját, időleges magatartását, illetve cselekvését. Ez az időleges véleménynyilvánításban, magatartásban, tevékenységben megnyilvánuló polarizáció nem mindig céljainkkal egyező. Nem arra törekszünk, hogy az egyén csak átmenetileg váljék a pozitív közvélemény elfogadjává, terjesztőjévé. Ez az állapot egyébként a közvélemény gyenge motívációs bázisára utal. Nem elég erőteljes a társadalmi, közösségi viszonyok megfogalmazása a közösségben, ilyenkor az egyén hajlamos a közvélemény túlságosan szubjektív értelmezésére, felfogására. Nevelésünkben fontos a társadalmi, közösségi és egyéni viszonyokat objektíven tükröző közvélemény teremtése, és az ezt elfogadó, meggyőződéssel terjesztő tanulók számának a gyarapodása.*

A közvélemény ilyen felfogásban nem egyszerűen eredője a közösséget alkotó egyének, vagy csoportok véleményének, hanem a nevelés célja, a közösség fejlődése és az egyén érdeke által determinált, cselekvőképes állásfoglalást, meggyőződést, felelősséget kifejező pozitív vélemények összessége. *Tartalmát azok a szocialista nevelés normáit kifejező követelmények alkotják, melyeknek elfogadása, közösségi, társadalmi követelményként való felfogása, belső meggyőződéssé, szükség-szerű cselekvéssé válása a személyiség fejlődésében egyedi módon jelentkezik. Abban, hogy ez az út céljainkkal egyezően minél rövidebb legyen, döntő a közösségi közvélemény pozitív szerepe. A pozitív irányú közösségi közvélemény erkölcsi hatalom, amely annál értékesebb, minél inkább tevékenységre készítet, és a cselekvés motívációjában nem külső indítékok, hanem belülről, a tanulók személyiségéből fakadóak dominálnak. Az ilyen közvéleménnyel rendelkező közösség állásfoglalása, ítélete jelentős hatással van az egyének cselekvésére, formálja tudatukat, növeli felelősségérzetüket. Az ilyen tartalmú közvéleményt nevezte MAKARENKO „mindennél hatásosabb szabályozó és fegyelmező nevelési tényező”-nek. Ilyen értelemben a nevelési célt segítő, támogató kisebbség véleménye is kifejezője lehet a köz érdekeinek, az induló, fejlődő közvélemény teremtőjeként, hordozójaként. Erősödésüket, a kezdeti többséggel szembeni kiállásukat a felnőtt vezetés, a nevelőtestület köteles segíteni. A közvélemény átütő erőt akkor képvisel, ha a fiatalok többsége szűkebb és tágabb közösségük életéért, munkájáért felelősséget érez, e közösségek fokozatos fejlődésének előremozdítását saját feladatának tartja, felelős az egyének sorsáért, segíti a gyengébbeket, meggyőző érvek hatására a közös célt támogatók sorába lépnek a helytelen vagy szembenálló véleményt, nézeteket hangoztatók is.*

A fentiekben megfogalmazott közvélemény a tanulók gondolkodásmódjának formálását olyan irányban segítheti, hogy azok az élet különböző kérdéseit hangsúlyosabban társadalmi vonatkozásaiban is lássák, magukévá tegyék a szocialista közéleti normákat, és a felnőttekkel szemben támasztott követelményeik, ítéleteik saját cselekedeteik mércéjéül is szolgáljanak. Fontos tehát, hogy a tanulóknak — elsősorban a feladatok öntevékeny megoldásával — erősítsük az aktivitásra épülő helyes vélemény- és ítéletalkotási készséget. Ezzel kapcsolatban az önnevelés igényét olyan tudati fokra emeljük bennük, hogy minél realisabban tudják elbráolni, értékelni tevékenységüket, mert ezáltal közösségük pozitív közvéleményének fejlődését is jelentősen segíthetik.

A pozitív irányú közösségi közvélemény hatásaként a vitatkozó szellem gyorsabban terjed a tanulók között. A tervszerű politikai oktatás s az öntevékenyen szerzett ismeretek, valamint a hatásos vélemény- és közvéleményformálás révén jelentős részük birtokába jut azoknak az érveknek, amelyekkel először magukban, majd másokban is tisztázni tudják az ellentmondásokat, a vitás nézeteiket. E körfolyamatnak látszó, valójában *spirálvonalú fejlődés képlete* a következő: vélemény-közvélemény — egyéni és közösségi befogadás, meggyőződés — aktív alkalmazás, cselekvés, a közvélemény hatékony formálása az egyén és a közösség részéről. Természetesen nem azonos szinten ismétlődő folyamatról van szó, hanem olyanról, amelynek jellemzői a *menyiségi* (a tanulók növekvő számára utaló) és a *minőségi* (a vélemények ténybeli megalapozottságának, meggyőző voltának fejlődését mutató) változások. A közvélemény formálásának a körfolyamata élővé csak a tanulók és a felnőttek együttes pedagógiai közösségében válhat. A felnőttek szerepe — elsősorban közvetett módon — különösen az induló vélemény megfogalmazásában, a tanulók meggyőződésének formálásában és cselekvésre készítésében a legfontosabb.

A vélemény alakításának ebben a folyamatában részt vevő tanulók többsége azután a közösségi munkában jól, aktívan használható. Természetesen jelentős azon tanulók száma is, akik a pozitív vélemény átvételé, elfogadása után passzívak maradnak, nem vesznek részt társaik, a közösség közvéleményének formálásában. Nevelési feladat, hogy az ilyen tanulók aktivitását, elsősorban egyéni érdekeik körültekintőbb érvényesítésével is fokozzuk. A közösségi és az egyéni érdekek megfelelő arányú érvényesítése folyamatában, a pozitív közvélemény hatására fokozatosan alakul ki és fejlődik a tanulók öntevékenysége, az önkormányzásban való részvételi igénye. A tanulói öntevékenység és a nevelői segítségnyújtás egészséges arányai bontakoznak ki. A feladatok végzésében mind a nevelőtanárok, mind a tanulók és az ifjúsági vezetők egymás aktív segítségére vannak utalva. Ez a kollégiumok gyakorlatában azt jelenti, hogy az ifjúság szervezeten egyre nagyobb részt vállal a kollégiumi feladatokból, a nevelőtanárok pedig mindinkább az ifjúsági mozgalomra, a diáktanácsra támaszkodnak. Megadják a szükséges önállóságot, teret engednek öntevékenységük kibontakoztatásához. A felnőttek és a tanulók együttműködése, a szükséges és elegendő irányítás, segítség megadása a kollégiumi nevelés folyamatában nélkülözhetetlen. Ez az együttműködés pedig a feladatok megoldásának minden mozzanatában — a cél kitűzésétől, a munka megszervezésén át az értékelésig és az új cél megfogalmazásáig — az eredményes tevékenység feltétele. E folyamatban a közvélemény állandóan ható tényező.*

* Felhasznált irodalom: *Bólyai Imréné*: A tanulói közvélemény formálása a középiskolában. Bp. 1969. 75—78.; *Csoportlélektan*. Szerkesztette és válogatta *Pataki Ferenc*. Bp. 1969.; *H. Hielsch, M. Vorweg*: Sozialpsychologie im Sozialismus. Berlin, 1965.; *I. Sz. Kon*: Az én a társadalomban. Bp. 1969.; *Kulcsár Kálmán*: Az ember és társadalmi környezete. Bp. 1969.; *K. Lewin*: Field Theory in Social Science. New York, 1951.; *Pataki Ferenc*: A nevelés folyamata. Nevelőmunka a középiskolában. Bp. 1969. 45—53.; *S. A. Smith*: Conformity in cooperative and competitive groups. The Journal of Social Psychology, 1965. 337—350.; *Szarka József*: Az iskola közösségi funkciói. Előadás a Nemzetközi Nevelésméleti Munkáértékeleten. Balatonfüred, 1969. Kézirat.; *Szvetek Sándor*: A közösségi nevelés alapvető elvei. A közösség neveltségi szintjének vizsgálata a középiskolai kollégiumokban. OPI Módszertani Körlevél, 1968. 1. sz. 1—21. 23—43.; *M. Vorweg*: Sozialpsychologische Strukturanalysen des Kollektive. Berlin, 1969.; *Daróczy Sándor*: A közvélemény állapota középiskolai kollégiumi tanulónál. Pedagógiai Szemle, 1968. 632—647.; *úó*: Közvéleményvizsgálat a kollégiumokban. Bp. 1970. — A tanulmány a szerző kandidátusi disszertációjának részlete. Megállapításai — az irodalmi utalások mellett — egy négyéves pedagógiai „természetes kísérlet” adataira épülnek.